

معرفی و نقد کتاب مدیریت راهبردی عملکرد آرشیو ملی جمهوری اسلامی ایران

آناهیتا نظری^۱

مدیریت راهبردی عملکرد آرشیو ملی
جمهوری اسلامی / زهرا سلیمانی. تهران:
سخنوران، ۱۳۹۶.
۱۱۸ ص. دارای جدول و نمودار. قطع
وزیری. جلد شومیز.

مطالب کتاب حاضر برگرفته از پایان‌نامه
کارشناسی‌ارشد نویسنده با عنوان
«تجزیه و تحلیل عملکرد آرشیو ملی
جمهوری اسلامی ایران بر اساس مدل
SWOT» است که پیشگفتار، چهار فصل،
کتابنامه را شامل شده و بر اساس ساختار و
محتوای زیر تنظیم شده است.

۱. دانشجوی دکترای مدیریت فرهنگی،
کارشناس پژوهشکده اسناد، سازمان اسناد
و کتابخانه ملی جمهوری اسلامی ایران.
nazari.anahita@gmail.com

نویسنده کتاب در پیشگفتار ضمن برشمردن جایگاه آرشیو ملی در عصر اطلاعات به عنوان سرمایه‌های اصلی جامعه و توجه به وسعت دامنه مخاطبان آن، بهره‌گیری از برنامه‌ریزی راهبردی آینده‌نگر و محیط‌گرا را برای کسب مزیت رقابتی و موفقیت سازمانی دارای اهمیت می‌داند؛ زیرا آرشیو ملی می‌تواند با ارائه خدمات و توجه به منابع مفید، نقش بنیادین در تحولات اجتماعی، فرهنگی، سیاسی و اقتصادی کشور ایفا کند.

فصل اول کتاب شامل کلیاتی در زمینه ضرورت و اهمیت برنامه‌ریزی راهبردی است. همچنین به تعریف اصطلاحات کلیدی یعنی آرشیو، مدیریت راهبردی و رهنمودهای راهبردی پرداخته شده است.

فصل دوم کتاب با تأکید بر ضرورت برنامه‌ریزی راهبردی در سازمان، به تاریخچه مدیریت راهبردی، برنامه‌ریزی راهبردی، تعریف مدیریت راهبردی و مراحل آن، هشت مدل راهبردی صنعتی، رایت، هیل، دیوید، تکنیک‌های جدولی، مدل بی.سی.جی، مدل جی.ای و پورتر را معرفی کرده است. در ادامه به ضرورت به‌کارگیری و مزایای مدیریت راهبردی و برنامه‌ریزی راهبردی و همچنین فواید آن در کتابخانه‌ها اشاره کرده است.

فصل سوم کتاب به مبانی آرشیو به صورت عام و آرشیو ملی به طور خاص از نقطه نظر تعریف، تاریخچه، ساختار -تشکیلات، اهداف و فعالیت‌های موجود و جاری در تمامی بخش‌ها اختصاص دارد.

در فصل چهارم ابتدا مروری بر اهمیت برنامه‌ریزی راهبردی در آرشیو ملی شده است، آنچنان که تبیین و تحلیل محیطی و کسب اطلاعات مربوط به خدمات آرشیوی را عاملی ارزشمند در تثبیت جایگاه فرهنگی آرشیو ملی بین گروه‌های مخاطب معرفی کرده است. بنابراین به منظور تحلیل محیط داخلی و خارجی آرشیو ملی ایران بر اساس مدل SWOT، جدولی مشتمل بر ۳۲ مؤلفه برای قوت درونی، ۱۲ مؤلفه برای ضعف درونی، ۱۳ مؤلفه برای فرصت بیرونی و ۹ مؤلفه برای تهدید بیرونی ارائه شده است. این نقاط قوت و ضعف و فرصت و تهدیدات در بستر منابع و خدمات، ساختمان و فضای آرشیو، آموزش و پژوهش، تبلیغ، فناوری و تجهیزات، منابع انسانی، قوانین، رفاهی به عنوان مؤلفه‌های محوری و مفاهیم کلیدی مرتبط با آن در قالب عملکرد سازمانی تقسیم‌بندی و عملیاتی شده است. در پایان این فصل و بر اساس تحلیل و نتایج بررسی عملکرد وضع موجود، به رهنمودهایی راهبردی برای آرشیو ملی پرداخته شده است.

از آنجایی که عمر رشته مطالعات آرشیوی در ایران به کمتر از یک دهه می‌رسد و از طرفی ضرورت توسعه برخی مطالعات حوزه آرشیو که به آن کمتر پرداخته شده به عنوان یک نیاز و دغدغه بین آرشیودارها مطرح است، اهمیت فعالیت‌های پژوهشی فارغ‌التحصیلان و

متخصصان آرشیوی را دوچندان می‌کند. کتاب حاضر نیز از جمله پژوهش‌هایی می‌باشد که در حوزه مطالعات آرشیوی به رشته تحریر درآمده است. از نقاط قوت کتاب می‌توان به جنبه نو بودن موضوع اشاره کرد زیرا کاربرد ادبیات مدیریت و برنامه‌ریزی راهبردی در حوزه آرشیوها به‌خصوص در ایران مبحث جدیدی است و مستلزم مطالعات و پژوهش‌های گسترده‌تری می‌باشد. مزیت دیگر کتاب معرفی کامل آرشیو ملی ایران بوده که خواننده را از کم‌وکیف ماهیت و عملکرد سازمانی آن آگاه می‌سازد. همچنین تجزیه و تحلیل محیطی آرشیو که در این کتاب محور بحث اصلی می‌باشد، روشی برای بازنمایی از وضع موجود و نیم‌نگاهی به وضع مطلوب برای دست‌اندرکاران آرشیو ملی به‌خصوص برنامه‌ریزان راهبردی را تدارک دیده است. روانی و سادگی مطالب نقطه قوت دیگری برای این اثر است. از نظر ظاهری نیز کتاب دارای قطع، وزن، صفحه‌آرایی و حروف‌چینی مناسبی برای خواننده است.

از نقاط ضعف کتاب و اولین مورد می‌توان به عنوان کتاب اشاره کرد که مفهومی کلی از مدیریت راهبردی عملکرد را دربرمی‌گیرد درحالی که محتوای کتاب به تجزیه و تحلیل محیطی عملکرد سازمانی بر اساس SWOT می‌پردازد که به عنوان بخشی از فرایند برنامه‌ریزی راهبردی شناخته می‌شود نه مدیریت راهبردی.

همچنین در عنوان، واژه ایران به عنوان وجه تمایز با سایر کشورها در ادامه نام آرشیو ملی از قلم افتاده است.

عدم تناسب حجم برخی فصل‌ها با موضوعات ضعف دیگری است که می‌توان به آن اشاره کرد. برای مثال بخش مبانی آرشیو بیشترین حجم اطلاعات کتاب را به خود اختصاص می‌دهد که به کتاب بیشتر جنبه گزارشی می‌دهد و از جنبه علمی آن کم می‌کند.

در این کتاب فصلی که به صورت خاص به ارتباط مفهومی بین مدیریت و برنامه‌ریزی راهبردی و آرشیوهای ملی بپردازد، وجود ندارد به‌خصوص پیشینه و موجودیت برنامه‌ریزی راهبردی در آرشیو ملی که اشاره‌ای به آن نشده است.

بزرگترین ضعف کتاب مربوط به بخش مبانی نظری مدیریت و برنامه‌ریزی راهبردی و در تشریح مدل SWOT و آنالیز عوامل محیطی بر اساس این مدل است. همچنین در مبانی نظری به برنامه‌ریزی راهبردی در کتابخانه‌ها اشاره شده است در صورتی که موضوع کتاب به آرشیو ملی برمی‌گردد.

در انتخاب مؤلفه‌های محوری و انتخاب اصطلاحات متناسب با کارکرد سازمان کمی تعارض وجود دارد. از جمله کاربرد تبلیغ به جای اطلاع‌رسانی یا واژه رفاه به جای پشتیبانی، فن‌آوری به جای فناوری و نادیده گرفته شدن بعد رهبری، ساختار و فرهنگ سازمانی که به عنوان مهمترین مؤلفه‌های اصلی تمامی مدل‌های مدیریتی محسوب می‌شود. ارجاع‌دهی در پانویس

واژگان انگلیسی (اسامی افراد و اصطلاحات تخصصی) ناقص می‌باشد. برای مثال در صفحه ۲۰ نام نظریه‌پرداز معروف مایکل پورتر علاوه بر غلط آوانگاری (پروتز) پانویس هم ندارد و در خصوص اصطلاحات کلیدی از جمله مدیریت راهبردی، معرفی مدل‌ها و مفهوم کامل SWOT نیز یادداشتی به چشم نمی‌خورد. ارجاعات درون‌متنی نیز کم است؛ برای مثال از صفحه ۲۸ تا ۶۴ فقط یک ارجاع وجود دارد.

در کتابنامه آخر کتاب هیچ مستنداتی از منابع سازمان اسناد و کتابخانه ملی به چشم نمی‌خورد درحالی‌که فصل مبانی آرشیو و جدول مؤلفه مشخص است که از منابع سازمان استفاده شده است. همچنین عدم به کارگیری منابع مرتبط با مدیریت و برنامه‌ریزی راهبردی آرشیوهای ملی سایر کشورها ضعف دیگری است که باعث خالی بودن ادبیات متن در این زمینه شده است. بنابراین پیشنهاد می‌شود در چاپ بعدی کتاب موارد فوق بازنگری و اصلاح شود.